

4. Normen en waarden in de Eritrese samenleving

Wat zijn typische Eritrese karaktereigenschappen? Welke normen en waarden liggen eraan ten grondslag? Wat vinden Eritreeërs zelf typisch 'Eitrees', en hoe zien Nederlandse begeleiders dat? Dat wordt in deze notitie besproken met het doel om een dialoog hierover te stimuleren en daarmee begrip te vergroten. De informatie die hier gegeven wordt kan behulpzaam zijn om Eritrese amv's te begrijpen en de begeleiding beter te laten aansluiten op de wensen en behoeften van Eritrese amv's. De notitie is geschreven naar aanleiding van frequente vragen over familie, opvoeding en cultuur. Voor het schrijven van de notitie zijn deze vragen en ervaringen met casuïstiek leidend geweest.

4. Normen en waarden in de Eritrese samenleving	1
4.1 <i>Eritrea: een divers land</i>	1
4.2 <i>Saamhorigheid en verbondenheid</i>	2
Sociaal en solitair zijn.....	2
Slachtofferschap en gelijke behandeling.....	3
Eigen netwerk en professionele hulpverlening.....	3
Verbondenheid maar ook uitsluiting.....	3
4.3 <i>Gastvrijheid en dienstbaarheid</i>	4
Spontaneïteit, vooruitplannen/je tijd organiseren.....	4
Benaderbaar zijn en in contact staan.....	4
4.4 <i>Harmonie</i>	5
Geen confrontatie maar onderhandelen.....	5
Klagen is taboe.....	6
4.5 <i>Zelfredzaamheid</i>	6
Jezelf kunnen onderhouden.....	6
Hulp vragen: schande of norm?.....	6
4.6 <i>Bescheidenheid</i>	7
Onzichtbaarheid.....	7
Jezelf profileren.....	7
Bagatelliseren.....	8
4.7 <i>Goede reputatie</i>	8
Eer, schaamte en trots.....	8
4.8 <i>Integriteit</i>	8
Eerlijkheid en bedrog.....	8
Discretie.....	9
4.9 <i>Tip voor de begeleiding</i>	10
<i>Bijlage: Informatie over Kernkwaliteiten en kernkwadranten</i>	11

Datum : 2 april 2018

Auteurs : Winta Ghebreab en Nebil Kusmallah - Kenniscentrum Eritrese amv's, Veerkracht project

Versie : 1.0

Het kenniscentrum Eritrese amv's is onderdeel van het project Veerkracht, een project van Nidos en Arq Psychotrauma Expert Groep gefinancierd door het AMIF-programma. Het kenniscentrum werkt samen met de culturele mediators, de gedragswetenschappers en de juridische afdeling van Nidos in het beantwoorden van vragen van begeleiders over Eritrese amv's.

4.1 Eritrea: een divers land¹

Eritrea is een eeuwenoude samenleving waar sinds oudsher verschillende bevolkingsgroepen samenleven. Het is in het verleden voor lange periodes overheerst geweest door meerdere landen, waaronder Egypte, het Ottomaanse Rijk, Italië en Ethiopië. Iedere overheersing ging gepaard met onderdrukking (onder Italiaanse kolonisatie was er bijvoorbeeld apartheid) en ieder overheersing heeft bijgedragen aan de vorming van de diversiteit en identiteit van Eritreeërs.

Eritrea heeft 9 bevolkingsgroepen. Iedere groep heeft een andere etniciteit en taal. Eritreeërs zijn voornamelijk christen of moslim, en ze leven in agrarische en nomadische gemeenschappen (zie tekstvak). Onder de Tigrinya bevolking speelt regionale identiteit ook een rol; men onderscheidt zich op basis van de regio waar men afkomstig van is. Bij andere bevolkingsgroepen kunnen verwantschappen (kinships en clans) weer een rol spelen.

Onder de, in het westen wonende Eritreeërs, is er een politieke tweedeling. Er zijn Eritreeërs die zich identificeren met de regeringspartij en –leider. Dit zijn voornamelijk mensen die gevlucht zijn in de tijd van de 30-jarige onafhankelijkheidsstrijd van het Eritrese

¹ Disclaimer: In Eritrea leven er negen verschillende bevolkingsgroepen die verschillende talen spreken en verschillende geloven aanhangen. De tradities en gebruiken binnen families met een ander geloof kunnen dus afwijken. Tradities en gebruiken zijn bovendien niet in steen gebeiteld: ze veranderen voortdurend. Migratie speelt een rol daarbij. Dit betekent dat de hier geboden informatie niet als absolute waarheid beschouwd moet worden, maar vooral als informatie die helpend kan zijn om Eritrese amv's beter te begrijpen.

Afar: Primarily pastoralists who inhabit areas of southern Red Sea. They are Muslims and organized in strong clans.

Bilen: Traditionally farmers, populate Keren and its immediate surrounding. Their social structure is organized by kinship groups. There are equal numbers of Christians and Muslims.

Hidarb: Cushtic Beja (T'bdawie) semi nomadic pastoralists specializing in raising camels and cattle. They are found in the western lowlands.

Kunama: They are mainly found in villages between the Gash River and in Barentu. They are Nilotic and renowned dancers having developed more than 25 different dancing forms. They are mainly Christians and Muslims with some traditional believers.

Nara: Nilotic, they live in the area east of the Gash River. They have mixed culture similar to that of the Kunama's. They are Muslim.

Rashaida: Most recent tribe to come to Eritrea from the Arabian Peninsula. They are predominantly nomadic people who live along the Northern Red Sea coast. They are Muslim.

Saho: They occupy the territory on the south-eastern slopes of the highlands as far as the coastal plains south of Massawa. They are small scale farmers who emphasize in bee-keeping. They are Muslims and Christians.

Tigre: They cover a large area of the northern, north-eastern and western Eritrea. Their oral literature consists of folklores, legendary war cries, riddles, etc. They are Muslims and Christians.

Tigrinya: Populate the highlands of Eritrea and are mostly farmers. They are mostly Coptic Christians, Catholics and Protestants. A small group of Muslims also form part of the ethnic group.

Source: Tourism Information Booklet 2013
<http://www.shabait.com/about-eritrea/erina/16508-eritreas-9-ethnic-groups>

verzet tegen het leger van Ethiopië (1961-1991). De huidige regering was indertijd het verzet, maar sinds 2000 is de partij zelf ook een onderdrukkend regime geworden. Mensen die nu uit Eritrea vluchten, doen dit voor dit regime. Dat kan zorgen voor spanningen tussen de verschillende generaties vluchtelingen. Dat neemt niet weg dat de verschillende generaties vluchtelingen elkaar wel kunnen vinden in de gemeenschappelijke delers: liefde voor het land en de cultuur, de muziek en de traditionele feesten, en bijvoorbeeld de nieuwe sporthelden (hardlopen, wielrennen). In dit stuk worden Eritrese normen en waarden beschreven die zijn afgeleid uit de ervaringen die zijn opgedaan tijdens de begeleiding van jongeren. Deze ervaringen hebben we gekoppeld aan bestaande kennis over Eritrea.

4.2 Saamhorigheid en verbondenheid

Eritreeërs hebben een groot saamhorigheidsgevoel: het gevoel dat ze bij elkaar horen, bij elkaar moeten blijven en elkaar moeten helpen. Dat is ook te zien aan Eritrese amv's. Ze trekken groepsgewijs op en onderhouden in Nederland vooral met andere Eritreeërs sociale relaties en in mindere mate met mensen buiten hun gemeenschap. Hoewel dit wel begrijpelijk is, vinden begeleiders van Eritrese jongeren dit soms niet bevorderlijk voor bijvoorbeeld het integratieproces in de Nederlandse maatschappij (het leren van de taal, opbouwen van een Nederlands netwerk). Hoe uit dit zich, wanneer is het positief en wanneer niet, en hoe ga je ermee om?

Sociaal en solitair zijn

Eritreeërs zijn sociale mensen en dat is te zien aan hoe men leeft. Slapen,

boodschappen doen, koken, eten, eigenlijk alles doet men het liefst samen. In Eritrea zijn de huizen klein en slapen gezinsleden samen. Baby's en kleine kinderen slapen altijd bij hun moeder in bed en grotere kinderen slapen samen (op de grond of op een bed), vaak met ouders in een kamer. Koken voor één persoon doet men niet. Het samen zijn is vooral belangrijk tijdens religieuze en andere vieringen en in slechte tijden zoals bij ziekte, overlijden van een familielid en andere ingrijpende gebeurtenissen. Mensen komen dan bij elkaar om samen rouw en verdriet te verwerken. Het samen zijn sterkt Eritreeërs; het geeft plezier en kracht. Dat is de norm. Alleen willen zijn, alleen wonen, een solitair leven lijden, alleen rouwen of alleen iets vieren wordt als iets vreemds beschouwd. Jongeren zijn dit niet gewend en voelen zich dan snel eenzaam en onveilig. Dit kan verklaren waarom jongeren niet alleen op een kamer willen slapen (ook jongens niet) en waarom meisjes niet altijd alleen iets durven te ondernemen, maar samen wel. Waarom jongeren elkaar nodig hebben om iets te vieren, of verdriet te verwerken. Het sociale kan echter ook afhankelijkheid met zich mee brengen in een nieuwe omgeving als Nederland, waar men bovengenoemde gewoonten (zoals het delen van een bed) anders interpreteert en waar er van je verwacht wordt dat je ook alleen kunt functioneren.

Wist je dat?

Een gesprek voeren met een onbekend persoon heel lastig en verwarrend kan zijn voor Eritrese jongeren?

"If Eritreans do not make eye contact, especially for older people it is a sign of respect and not disrespect, and sometimes it is inability to speak to unfamiliar faces. Please tell the pupil that in Netherland it is important to keep eye contact while speaking; it is a sign of respect and interest." - Cultureel mediator A. Abraha

Slachtofferschap en gelijke behandeling

Ook aan hoe jongeren over zichzelf spreken en wat ze verwachten is de saamhorigheid te merken. Vaak spreken ze in termen van 'wij' en niet zozeer 'ik' als ze hun ervaringen, problemen en wensen bespreken. Ze spreken dan namens de hele groep en niet vanuit hun individuele positie. Hier speelt ook loyaliteit een rol. Dit kan soms zo ver gaan dat jongeren problemen in de groep zoals alcoholisme, drugsgebruik en onvrijwillige seks niet aankaarten. Door de problemen samen te dragen, maken ze zichzelf echter ook slachtoffer van de situatie. Aan de andere kant verwachten ze ook gelijke behandeling. Dat wil zeggen dat als de ene pupil naar een KWE mag, de andere dat ook verwacht. In Eritrea en Nederland wordt er anders omgegaan met problemen. Hoe sneller jongeren dit begrijpen, hoe beter ze van de begeleiding gebruik kunnen maken om oplossingen te vinden voor hun individuele en gezamenlijke problemen.

Eigen netwerk en professionele hulpverlening

Wanneer men in Eritrea hulp nodig heeft, maakt men gebruik van het eigen netwerk (iemand die je persoonlijk of via via kent). Professionele hulpverlening is beperkt in Eritrea; met maatschappelijke zorg en jeugdbescherming is men niet bekend. Wanneer jongeren in Nederland aankomen, bouwen ze snel een eigen netwerk op. Dat kan bestaan uit familieleden, dorpsgenoten of bijvoorbeeld mensen uit de kerk of moskee. Als begeleider heb je daar niet altijd zicht op; het kan zijn dat je pupil hier niets over vertelt. Soms wordt, vanuit de aanname dat amv's verder niemand hebben, een netwerk of hulp opgedragen (bijvoorbeeld een contactpersoon bij een vrijwilligersorganisatie, externe

hulpverlening, een tolk). Hou er rekening mee dat jongeren selectief zijn in hun keuze met wie ze om willen gaan en bij wie ze wel en niet om hulp willen vragen (hieronder meer hierover). Hier hebben ze hun eigen redenen voor die ze niet altijd kenbaar maken. Maak daarom vooral gebruik van het eigen netwerk van de pupil, maar leg daarbij uit dat dit niet altijd voldoende is. Laat de praktische en lange termijn voordelen zien van het hebben van een 'Nederlands' netwerk en van externe, professionele hulp. Begin met het uitleggen wat professionele hulpverlening is, hoe het werkt, waarom het bestaat (wat is bijvoorbeeld een 'hulpvraag'?).

Verbondenheid maar ook uitsluiting

De verbondenheid die sommige amv's ervaren kan ook tot uitsluiting van anderen leiden. Spanningen op een woongroep en pestgedrag kunnen hiermee verklaard worden. Wanneer drie van de vier jongeren op een woongroep uit eenzelfde regio of dorp in Eritrea komen, dan kan de vierde pupil zich snel buitengesloten voelen. Hetzelfde geldt als de meerderheid van de groep zich intensief met religie bezighoudt (veel Bijbelstudie volgt en strikt de voorschriften van een priester naleeft) terwijl anderen daar niet voor kiezen. In de pedagogische visie van Nidos wordt uitgelegd dat (buitengesloten) jongeren soms de situatie accepteren omdat ze tegelijkertijd veel steun en sociale voldoening krijgen uit deze groep. Ze horen dan liever ergens bij dan nergens.² Loyaliteit kan hierbij spelen, en dat maakt het moeilijk om het met je begeleider te bespreken. Het komt dan ook weleens voor dat amv's om relocatie vragen zonder

² Zie ook Schippers, M. (2017) Kinderen, gevlucht en alleen, een interculturele visie op de begeleiding van alleenstaande gevluchte kinderen.

daarbij te vertellen waarom ze dat willen en wat er speelt.

4.3 Gastvrijheid en dienstbaarheid

Gastvrijheid en dienstbaarheid zijn andere kenmerkende waarden in de Eritrese cultuur. Het wordt van iedereen verwacht: jong en oud, rijk en arm. Als gastheer of -vrouw is het je plicht om je bezoeker zich welkom te laten voelen, ook als het bezoek ongelegen komt. Dit doe je door een drankje en een maaltijd aan te bieden (zelfs als je zeer arm bent) en tijd te maken voor een vriendelijk gesprek. Iemand (direct) afwijzen en wegsturen wordt als respectloos beschouwd en is kwetsend. Als iemand in je netwerk je hulp nodig heeft, dan help je die persoon. Je zet dus je eigen agenda opzij en stelt je in zekere mate dienstbaar op voor je gast. Relaties gaan vóór takenlijstjes. Hoe uit dit zich nog meer en hoe ga je ermee om?

Spontaniteit, vooruitplannen/je tijd organiseren

In Eritrea leeft men doorgaans niet van afspraak tot afspraak. Er is op het platteland niet veel te doen en men is het gewend om spontaan iets te kunnen ondernemen. Men is het gewend dat je tijd voor elkaar maakt. Vooruitplannen en je zelf organiseren zijn vaardigheden waarmee vooral laaggeletterde jongeren weinig ervaring mee hebben. Dit vraagt om praktische en dagelijkse oefening.

Benaderbaar zijn en in contact staan

Wanneer een spontaan bezoek van een pupil of een (telefonisch) gesprek wordt afgewezen, kan een pupil zich snel gekwetst en genegeerd voelen. Wees sensitief in een afwijzing. Eritrese jongeren vinden Nederlanders soms bot wanneer ze

‘nee’ zeggen, of wanneer ze zich strikt aan de werkuren houden. Hou rekening met de perceptie van de jongere, die dezelfde toewijding kan verwachten omtrent dienstbaarheid en gastvrijheid als hetgeen hij gewend is uit Eritrea. Je pupil heeft geen eerdere ervaring met hulpverlening, en weet niet altijd wanneer je benaderbaar bent, en waar je ‘achter de schermen’ mee bezig bent.³ Blijf in contact met je pupil en maak je zelf benaderbaar. Leg daarbij duidelijk uit hoe ze een afspraak maken, hoe je te contacteren bent, wanneer je het beste bereikbaar bent, en wie ze bij urgentie kunnen contacteren.

Wist je dat?

Veel jongeren toen ze nog in Eritrea woonden nooit of weinig buiten hun eigen dorp en regio zijn geweest en dus ook in Eritrea weinig interactie met Eritrese mensen met een ‘andere’ identiteit hebben gehad. Zij hangen dus sterk aan diegenen met wie ze zich het meest identiek, het meest verbonden voelen. Amv's die uit de stad komen, meer bekend zijn met diversiteit en vaak ook meer onderwijs genoten hebben zullen doorgaans minder sterk vasthangen aan de eigen groep en meer open staan voor mensen buiten de groep.

³ Alleenstaande minderjarigen uit Eritrea in Nederland: kansen en bedreigingen aan het begin van een nieuw leven”, Arq en Nidos, 2017

Wat vinden Eritrese amv's onbeleefd in gesprekken met begeleiders?

- Een gesprek beginnen zonder een formele kennismaking en begroeting (hand schudden, interesse tonen door te vragen hoe het met jou en familie gaat)
- Tijdens een gesprek binnenlopen zonder te vertellen wie je precies bent, wat je rol is en wat je komt doen
- Een gesprek afronden zonder iemand te bedanken voor zijn tijd, een formeel einde en afscheid
- Direct 'nee' zeggen bij een vraag of verzoek zonder iemand aan te horen en te vertellen wat dan wel mogelijk is
- Een gesprek afkappen terwijl de ander nog niet klaar is
- Niet terugbellen of appen na meerdere pogingen om contact met je op te nemen

4.4 Harmonie

Eritreeërs hechten veel waarde aan harmonie en sociale cohesie in de groep. Wanneer er verschillen van mening zijn (een conflict), dan gaat men daar in Eritrea anders mee om dan in Nederland. Wat zijn de verschillen zijn en wat betekent dit voor de begeleiding?

Geen confrontatie maar onderhandelen

Het volgende citaat legt uit hoe men in Eritrea conflicten of geschillen oplost:

*"It helps a lot and things go better where there is friendship and trust. In Eritrean society, the norm is chat and exchange niceties before delving into more serious business. People always want to have a win-win situation and part amicably so they can resume another round of negotiation until a mutual agreement is reached..."*⁴

⁴ https://www.international.gc.ca/cil-cai/country_insights-apercus_pays/ci-ic_er.aspx?lang=eng

Men onderhandelt dus tot er een voor beide partijen aanvaardbare oplossing gevonden is. Dit gebeurt natuurlijk niet zoals je dat bijvoorbeeld in een zakelijke context doet, maar op vriendschappelijke wijze en door te zoeken naar een 'win-win' situatie. Het onderhandelen wordt gedaan door 'ouderen'. Als jongere zul je bijvoorbeeld niet de confrontatie aangaan met je leraar of werkgever. Je zal je ontevredenheid eerst uiten bij iemand (een oudere) die dicht bij staat en het gesprek namens jou kan voeren. Dat maakt het extra lastig voor jongeren die zonder ouders hier leven en een conflict hebben met hun begeleider of leraar. Wie zal er dan namens hén spreken? Jongeren weten dan niet bij wie ze terecht kunnen. Uit handelingsverlegenheid en omwille van de harmonie (respect voor volwassenen), kroppen ze soms hun gevoelens op. Ze zullen weglopen in plaats van het uitpraten. Een jongere legde het als volgt uit

"als ik het gevoel heb dat er mij weer onrecht is aangedaan, en ik het niet goed kan bespreken of oplossen, dan loop ik weg en ga ik een paar dagen bij een vriend logeren".

Net zoals dat ouderen het onderhandelen doen, mag je in Eritrea als kind verwachten dat een volwassene alert is op ontevredenheid of problemen. Jongeren raken dan ook vaak teleurgesteld als de begeleiding ontevredenheid op de groep niet opmerkt of hier niet sensitief genoeg mee omgaat.

Klagen is taboe

Klagen wordt in Eritrea snel als ondankbaarheid beschouwd, en dat is taboe. Als je ergens ontevredenheid over bent terwijl je dankbaar zou moeten zijn, dan hou je dat voor je of ben je heel voorzichtig. De drempel om te klagen ligt voor Eritreeërs over het algemeen hoog. En dat maakt het vooral voor minderjarigen lastig. Zij hebben eerst van huis uit geleerd niet te klagen maar te accepteren, en vervolgens hebben ze tijdens de vlucht geleerd om te overleven door te 'vechten'. Eenmaal in Nederland aangekomen kan dit allemaal verwarrend zijn. Wat mag je verwachten (eisen)? Hoe kun je op een sociaal acceptabele wijze je ontevredenheid uiten en feedback geven als je niet weet wat sociaal-acceptabel is in de nieuwe context? Ontevredenheid kunnen uiten en bespreekbaar kunnen maken vraagt in de eerste plaats kennis en vaardigheden van een individu. In de begeleiding en op school zou hier meer aandacht aan besteed kunnen worden. In de Toolkit, en de notitie 'effectief communiceren' staan enkele tips voor het opbouwen van interactievaardigheden.

4.5 Zelfredzaamheid

Jezelf kunnen onderhouden

Ook in de Eritrese samenleving wordt zelfredzaamheid nagestreefd. Van volwassenen mannen en vrouwen wordt verwacht dat zij hard werken en zichzelf

onderhouden. Een man zal arbeid buitenshuis verrichten. Naast de zorgtaken thuis, verrichten vrouwen vaak ook arbeid op het land (of met kleine handel). Lui zijn wordt niet gewaardeerd. Iemand die zichzelf niet kan onderhouden zal belachelijk gemaakt worden of als een mislukking gezien worden.

Wanneer amv's in Nederland aankomen verwachten ze zelfredzaam te zijn. Ze willen het liefst gelijk werken en geld verdienen. Naar verloop van tijd zien ze hoe lastig het is: de context is anders (als minderjarige mag je niet fulltime werken, een betaalde baan ligt niet voor het oprapen) en ook de vaardigheden en houding die gevraagd worden van werknemers zijn anders (zelfs voor laaggeschoold werk moet je Nederlands kunnen spreken). Bovendien zien ze dat jongeren die al 18 jaar zijn en een bijbaan hebben, financieel gekort worden op hun uitkering. Dat demotiveert en leidt tot allerlei misverstanden over werken in Nederland. Sommige jongeren kiezen er dan voor om niet meer te werken. Zorg ervoor dat je pupil de correcte informatie, goede uitleg en aanmoediging krijgt zodat hij niet zijn motivatie en ambities verliest.

Hulp vragen: schande of norm?

Bedelen, (financiële) hulp vragen of ontvangen wordt in Eritrea als vernederend ervaren. Een Eritreeër kan tot het uiterste doorgaan voordat hij om hulp vraagt. Hulp accepteren wordt vergemakkelijkt wanneer het aangeboden wordt voordat iemand hiernaar vraagt. Dit kan verklaren waarom jongeren soms (te) lang wachten voordat ze om hulp vragen aan een begeleider of leraar. Als begeleider is het belangrijk dat je uitlegt dat in Nederland om hulp en informatie vragen juist de norm is. Een begeleider, een leraar, een arts zal pas in actie komen wanneer er een 'duidelijk hulpvraag' of

klacht ligt. Wat dat is, zo'n hulpvraag of klacht, en hoe je nou iets op een aardige of effectieve wijze vraagt/doet, vraagt ook om kennis en kunde bij de individu. Beschouw dit niet als een vanzelfsprekendheid en oefen met jongeren.

4.6 Bescheidenheid

Bescheidenheid is een andere kenmerkende eigenschap van Eritreeërs. Kinderen wordt in de opvoeding geleerd om bescheiden te zijn; dat ziet men als een goede eigenschap. Bescheidenheid uit zich op meerdere manieren.

Onzichtbaarheid

Zo is het al snel taboe om iets te vragen wat niet als een noodzakelijkheid of urgentie gezien wordt. De norm is te wachten, geduld te hebben, totdat de ánder (ouder, begeleider, leraar) opmerkt dat je iets nodig hebt. De verantwoordelijkheid, vooral als het om een volwassene gaat, ligt dus bij de ander. Vooral als de volwassene je omstandigheden kan veranderen of beïnvloeden. Die moet begrip, wijsheid, en compassie vertonen en daarnaar handelen. Wanneer een volwassene dit niet toont, dan leidt dit tot grote teleurstelling, onbegrip en verlies van respect voor de volwassene. Een jongere die dan 'optreedt' zal dit verlies aan

respect dan ook kenbaar maken. Die zal boos worden.

Jezelf profileren

Jezelf in een goed daglicht plaatsen, aangeven waar je goed in bent, waar je van houdt, wat je zou willen bereiken is gedrag dat Eritreeërs niet zo snel zullen vertonen en zullen accepteren van elkaar. Dat is vragen om aandacht en wordt snel als opschepperig en ijdel beschouwd. Je mag wel ergens goed in zijn, maar dat duidelijk kenbaar maken wordt niet gewaardeerd. Het geven van complimenten kan Eritreeërs dan ook verlegen maken. Ze zullen hun prestaties snel bagatelliseren. Op school kan er daardoor een verkeerde indruk ontstaan.

“De leraar denkt dat we dom zijn omdat wij niet laten zien wat we al kunnen en geleerd hebben. Wij durven het niet te laten zien”.

Eritrese jongeren voelen zich geregeld onderschat en negatief bejegend door leraren en begeleiders. Let er als begeleider op dat Eritrese bescheidenheid in de Nederlandse context de vooruitgang van je pupil niet belemmert. Een concreet voorbeeld waar je een pupil bij kunt helpen is het opstellen van een curriculum vitae. Eritrese jongeren weten vaak niet hoe ze hun eigenschappen, vaardigheden en werkervaringen op waarde kunnen inschatten en presenteren.

Onderwerpen die schaamte brengen:

- *Het bespreken van leerproblemen (niet goed kunnen leren, geen diploma halen, problemen op school)*
- *Geen baan kunnen vinden, jezelf niet financieel kunnen onderhouden (als man zijnde)*
- *Het bespreken van psychische problemen*
- *Het bespreken van seks en seksueel geweld*
- *Het betrap worden op liegen*
- *Maar ook het uitbundig en publiekelijk vertonen van emoties zoals blijdschap, verdriet en vooral boosheid en teleurstelling is ook 'not done' in Eritrea. Uitbundig lachen of huilen in het bijzijn van anderen bijvoorbeeld vindt men kinderachtig. Van een volwassene wordt verwacht dat hij of zij zijn emoties goed kan reguleren en zich ten alle tijden waardig gedraagt.*

Bagatelliseren

Je zult het verder ook niet snel zien wanneer Eritrese jongeren het zwaar hebben. Zij hebben geleerd om hun emoties binnen te houden en niet te laten zien. Zij mogen niet klagen, want er is altijd wel iemand die het slechter heeft. Door deze instelling zullen zij nooit opgeven en zijn het echte doorzetters.

4.7 Goede reputatie

Hoe je leeft, wat je wel en niet bereikt en hoe je omgaat met tegenslag en voorspoed bepaalt in grote mate je reputatie: de eer van jezelf en je familie.

Eer, schaamte en trots

Eer speelt, net als in vele andere culturen, een belangrijke rol in de Eritrese samenleving. Binnen het gezin of de familie wordt er veel toezicht gehouden op het doen en laten van elkaar, en bij afwijkend gedrag komt veel schaamte kijken.⁵ Het is voor Eritreeërs soms belangrijker wat anderen van hen denken dan wat ze zelf weten.

Ouders zijn trots wanneer kinderen hoogopgeleid zijn, anderen in de familie kunnen ondersteunen en daarnaast ook kunnen bijdragen aan de zelfredzaamheid van het land. Onderwijs stond altijd hoog in aanzien in de Eritrese cultuur, maar door de huidige omstandigheden (zie notitie over 'onderwijs') is dit in korte tijd veranderd. Bij de jonge generatie Eritreeërs (amv's) is te zien dat zij weinig interesse en vertrouwen meer hebben in het onderwijs. Zij willen schoolgang het liefst overslaan om zo snel mogelijk te

⁵ Schippers, M. (2017) Kinderen, gevlucht en alleen, een interculturele visie op de begeleiding van alleenstaande gevluchte kinderen.

Wat maakt Eritreeërs trots?

- *Cultuur en geschiedenis. Eritreeërs zijn een zelfbewust volk. Ze onderscheiden zich van anderen en dragen hun cultuur met trots uit*
- *Een goede opleiding en zelfredzaam zijn*
- *Gehuwd zijn en een eigen gezin stichten*
- *Voor je ouders en je familie kunnen zorgen*

kunnen werken en problemen te kunnen oplossen (achtergebleven familie helpen). Zij dragen dan ook, anders dan de vorige generatie Eritrese vluchtelingen, een dubbele last⁶. De vorige generatie stroomde namelijk zonder problemen het onderwijs in en was niet verantwoordelijk voor familie. Maar een baan vinden zonder een vooropleiding is haast onmogelijk in Nederland. En dat maakt het zo zwaar voor de jongeren; ze hebben in hun ogen geen redenen om trots te zijn.

4.8 Integriteit

Eerlijkheid en bedrog

Eerlijkheid is een belangrijke norm in de Eritrese cultuur; een teken van sterk karakter. Stelen, bedriegen, leugens vertellen worden niet geaccepteerd. Eritreeërs vertellen graag hoe weinig diefstal en criminaliteit vroeger in Eritrea voorkwamen. Door de huidige omstandigheden is ook dit echter snel aan het veranderen. Armoede, honger, angst, onderdrukking en uitbuiting zetten mensen tegen elkaar op; mensen vertrouwen elkaar niet meer en de sociale cohesie is uit elkaar aan het vallen. Ook in

⁶ S. Ghebreab, 'De complexe realiteit van Eritreeërs', www.sennay.net

Nederland gaan jongeren weleens de fout in door bijvoorbeeld te stelen of ander gedrag te vertonen dat niet hoort. Dit kan leiden tot schaamte. In de pedagogische visie wordt uitgelegd dat het voor jongeren moeilijk kan zijn om fouten toe te geven:

“Wanneer ik toegeef dat ik het heb gedaan, lijkt het dat ik me niet schaam. Ik schaam me juist heel erg dat ik heb gestolen, dus kan ik het niet toegeven.”

“Kinderen zeggen bijvoorbeeld: ‘Geef me gewoon straf, maar ik wil er niet over praten.’”⁷

Wanneer jongeren fouten maken of tegen problemen aanlopen, is de kans daarom groot dat ze hierover zwijgen of liegen.

Discretie

Hoe je omgaat met informatie over anderen, en of je bereid bent om mensen in moeilijke tijden te helpen zonder daar zelf van te profiteren, zegt veel over jezelf. Amv's zijn hier dan ook gevoelig voor⁸. Zij verwachten dat de begeleiding in de dagelijkse omgang met jongeren, in gesprekken met collega's, in de overdracht van een casus, in e-mailcommunicatie en in andere werkzaamheden discreet omgaat met hun persoonlijke informatie.

⁷ Schippers, M. (2017) Kinderen, gevlucht en alleen, een interculturele visie op de begeleiding van alleenstaande gevluchte kinderen.

⁸Unaccompanied Minors from Eritrea in The Netherlands: Perceptions and Experiences of Trust in Care', EEPA, 2018

4.9 Tip voor de begeleiding

- Een algemene tip is om elkaars culturen en normen en waarden te verkennen door er gewoon over te praten. Voer gesprekken over wat nou typisch Nederlands of Eritrees is en wat je bij zelf herkent of juist niet. Waarin je goed in bent, en waarin juist niet. Wat je makkelijk vindt om te zeggen, en wat niet. Doe dit vanuit een gelijkwaardige positie. In de bijlage is informatie opgenomen over 'kernkwaliteiten en kernkwadranten'. Dit kan erg behulpzaam zijn voor een dergelijk gesprek en het samen herkennen van leerdoelen (valkuilen, allergieën en uitdagingen).
- Leg uit hoe jeugdbescherming en hulpverlening in het algemeen in Nederland werkt: wie wat doet, hoe werkt het achter de schermen, wat een hulpvraag is, etc.
- Wees discreet in het omgaan met persoonlijke informatie, bijvoorbeeld bij het uitwisselen van informatie tijdens de overdracht van diensten. Wanneer een pupil zich 'exposed' voelt zal hij minder snel bereid zijn om je als begeleider in vertrouwen te nemen.
- Houd bij problemen rekening met de sociale cohesie en onderling loyaliteit, maar ook met vormen van uitsluiting zoals pestgedrag en druk die jongeren op elkaar kunnen uitvoeren.
- Houd rekening met eer en schaamte in het bespreken van problemen; dat je bijvoorbeeld door het bespreken van problemen op de groep de positie van een jongere onbedoeld kunt ondermijnen. Waarborg privacy.
- Maak gebruik van het sociale netwerk van de jongere, maar laat ook beperkingen inzien en breid het eigen netwerk van de jongere samen uit.
- Wacht niet totdat de jongere naar je toe komt, maar ga naar de jongere toe wanneer je ziet dat hij ergens mee worstelt. Vraag niet direct om zijn probleem te bespreken, maar laat zien dat je om hem/ haar geeft en je zorgen maakt. Stel je benaderbaar op.
- Help jongeren zichzelf beter profileren en presenteren, vooral op school, waar hun competenties vaak onderschat worden en hun belemmeringen niet begrepen worden. Haal jongeren uit hun bescheidenheid. Laat jongeren hun eigen competenties herkennen en help ze bij het realiseren van hun persoonlijke drijfveren.

Bijlage: Informatie over Kernkwaliteiten en kernkwadranten

Bron: <https://patrickschriel.nl/2012/06/20/kernkwaliteiten-en-kernkwadranten-voorbeelden-lijst/>

Voorbeelden lijst

Kernkwaliteit	Valkuil	Allergie	Uitdaging
Aanpassingsvermogen	Onderdanigheid	Dictatoriaal	Initiatief
Analytisch	Gevoelsarm	Sentimenteel	Gevoelig
Behoedzaamheid	Besluiteloosheid	Onbezonnenheid	Slagvaardigheid
Behulpzaam	Opoffering	Egoïsme	Autonomie
Bescheidenheid	Onzichtbaarheid	Arrogant	Profileren
Betrouwbaar	Saai	Arbitrair	Innovatief
Bondigheid	Ongenuanceerd	Langdradig	Tact
Consequent	Star	Met alle winden meewaaien	Flexibel
Creativiteit	Chaos	Bureaucratie	Discipline
Daadkracht	Drammerigheid	Passiviteit	Geduld
Diplomatie	Afstandelijkheid	Arrogantie	Confronteren
Empathie	Sentimenteel	Afstandelijkheid	Beschouwen
Enthousiasme	Impulsiviteit	Pessimisme	Realisme
Eerlijkheid	Botheid	Manipulatie	Tact
Flexibiliteit	Zwabberigheid	Dogmatisch	Standvastigheid
Gedrevenheid	Fanatisme	Passiviteit	Nuchterheid
Gedisciplineerd	Starheid	Chaos	Flexibiliteit
Geduldig	Passief	Drammerig	Daadkrachtig
Gehoorzaam	Slaafs	Eigenzinnig	Autonoom
Gereserveerdheid	Afstandelijkheid	Arrogantie	Zelfverzekerdheid
Gevoeligheid	Opgefokt	Kilheid	Gereserveerdheid
Gul	Verkwistend	Kreterig	Verstandig
Improvisatie	Chaos	Onverbiddelijkheid	Doeltreffendheid
Inlevingsvermogen	Opoffering	Nonchalance	Loslaten
Krachtig	Agressief	Passief	Terughoudend
Loyaliteit	Slachtoffergevoel/ Onderdanigheid	Hoogmoed/ Oneerlijkheid	Zelfvertrouwen
Luisteren	Passiviteit	Dominant	Assertiviteit
Nauwkeurigheid	Perfectionisme	Chaos	Flexibiliteit
Nuchterheid	Afstandelijkheid	Zweverigheid	Meelevendheid
Ontvankelijkheid	Afwachtend	Ongenuanceerdheid	Stelling nemen
Optimistisch	Naïviteit	Pessimisme	Alert
Overtuigen	Fanatiek	Laisser-fair	Hulpvaardig
	Onverschilligheid	Naïviteit	Openhartigheid
Rust	Traagheid	Opgefokt	Energiek
Stiptheid	Opgefokt	Gemakzucht	Relaxedheid
Verantwoordelijkheid nemen	Overbelast raken	Slachtoffer	Hulp vragen
Verdraagzaamheid	Conflict vermijdend	Ongenaakbaarheid	Strijdlust
Vriendelijk	Braafheid	Genadeloosheid	Lef
Vrijgevig	Grenzeloos	Egoïsme	Grenzen stellen
Weloverwogen	Twijfelen	Arrogant	Zelfverzekerdheid
Zelfstandig	Eenzaam	Afhankelijk	Teamwerk
Zelfverzekerd	Arrogant	Middelmatig	Bescheiden
Zorgvuldig	Pietluttigheid	Nonchalance	Losheid
Zorgzaamheid	Betutteling	Onverschilligheid	Loslaten

Hoe kun je jouw kernkwaliteiten herkennen?

Bovenstaande lijst geeft een aantal voorbeelden van veelvoorkomende combinaties kernkwaliteiten, valkuilen, allergieën en uitdagingen. Het mooiste is natuurlijk om ze bij jezelf te ontdekken en er een kernkwadrant van te maken.

Over het algemeen kunnen de meeste mensen wel één of meerdere (kern)kwaliteiten van zichzelf benoemen. Mocht je vastlopen dan kunnen de volgende vragen je hierbij helpen:

- Wat waarderen anderen in mij?
- Wat vind ik heel gewoon om te doen?
- Wat moedig ik anderen aan om te doen, waar stimuleer ik anderen in, of wat eis ik van anderen?

Valkuilen zijn te achterhalen door

- Wat verwijten anderen mij vaak?
- Wat doe ik als ik onder druk sta of gestrest ben?
- Welk gedrag rechtvaardig ik van mijzelf?

Uitdagingen zijn te achterhalen door

- Welke kwaliteit mis ik in mijzelf of doe ik te weinig?
- Wat wensen anderen mij toe?
- Waar heb ik bewondering voor?

Allergieën kun je achterhalen door

- Welk gedrag (van anderen) heb ik een hekel aan, minacht ik, of word ik boos om?
- Welk gedrag zou je bij jezelf verafschuwen?
- Waar vinden anderen je te veel over opwinden?